

PAPER DETAILS

TITLE: İlkokul Sinif Öğretmenlerinin Dördüncü Sinif Sosyal Bilgiler Dersindeki Liderlik Kavramina
İliskin Algilarinin ve Olusturduklari Etkinliklerin Incelenmesi

AUTHORS: Demet ÖZTEPE,Nur ÜTKÜR GÜLLÜHAN

PAGES: 1-20

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2892027>

İlkokul Sınıf Öğretmenlerinin Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Liderlik Kavramına İlişkin Algılarının ve Oluşturdukları Etkinliklerin İncelenmesi

Demet Öztepe¹, Nur Ütkür Güllühan^{2*}

¹İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye, demetoztepe@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9637-0580

²İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, İstanbul, Türkiye, nur.utkur@iuc.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2062-5430

MAKALE GEÇMİŞİ

Alındı: 14.01.2023

Düzeltilme: 29.03.2023

Kabul Edildi: 29.03.2023

ANAHTAR KELİMELER

Sınıf Öğretmenleri, Sosyal Bilgiler Dersi, Liderlik, Etkinlik

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramına ilişkin algılarının ve oluşturdukları etkinliklerin incelenmesine dayanmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenindedir. Çalışma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Beyoğlu ilçesindeki 12 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde, içerik ve betimsel analiz kullanılarak oluşturulan kod ve temalar alan uzmanı tarafından değerlendirilmiş olup, aralarında tutarlılık sağlanmıştır. Bulguların analizleri sonucunda; Sınıf öğretmenleri liderlik kavramının "insanları yönlendirme becerisi" gibi iletişim boyutuna vurgu yaparken, liderlik konusunun önemini "sorumluluk alma" olarak belirtmişlerdir. Bulgulara göre, etkinlik kullanımının "kalıcı öğrenme" ve "aktif katılımı" sağladığı, oluşturulan etkinliklerde "Atatürk konulu" içerikleri seçtikleri, "drama" kullanımına öncelik verdikleri ve "lider resimlerini" sıkça kullandıklarını belirtmişlerdir. Gelecekteki araştırmalarda liderlik konusu, sadece sosyal bilgiler dersi ile değil, diğer derslerle de desteklenebilir.

Investigation of Primary School Classroom Teachers' Perceptions of the Concept of Leadership in the Fourth Grade Social Studies Lesson and the Activities They Created

ARTICLE HISTORY

Received : 14.01.2023

Revision: 29.03.2023

Accepted : 29.03.2023

KEYWORDS

Primary School Teachers, Social Studies Lesson, Leadership, Activities

ABSTRACT

The purpose of this research is based on the examination of classroom teachers' perceptions of the concept of leadership in the fourth grade social studies course and the activities they create. The research is in the case study pattern, which is one of the qualitative research methods. The study group consists of 12 classroom teachers in Beyoğlu district of Istanbul in the 2022-2023 academic year. Personal information form and semi-structured interview were used as data collection tools. In the analysis of the data obtained, the codes and themes created by using content and descriptive analysis were evaluated by the field expert, and consistency was ensured between them. As a result of the analysis of the findings; While the classroom teachers emphasized the communication dimension of the leadership concept such as "the ability to direct people", they stated the importance of leadership as "taking responsibility". According to the findings, they stated that the use of activities provided "permanent learning" and

*Sorumlu yazar: nurutkur@gmail.com

"active participation", they chose "Atatürk themed" content in the activities created, they gave priority to the use of "drama" and they frequently used "leader pictures". In future research, the subject of leadership can be supported not only the social studies course, but also by other courses.

Giriş

Çağımızın değişen ve kendini yenileyen koşullarında, yaşadığı çevre ile etkileşim halinde olan insanın, okulda eğitim-öğretim faaliyetleri çerçevesinde bilgi dağarcığını geliştirerek becerilerini tanıyıp, yaşadığı toplumla olan ilişkilerine yoğunluk vermesinde ilkokulun yeri ve önemi oldukça büyüktür. Bu noktada ilkokulda verilmeye başlayan, kişisel ve toplumsal öğretileri içeren Sosyal Bilgiler dersi ilkokulun önemli derslerinin arasında bulunmaktadır. Sosyal bilgiler dersi yaşamın kendisinden elde edilen ve toplumsal yaşayışla entegre olmasından dolayı programlar içinde en çok değişimin yaşandığı derstir (Koyuncu, 2015, s.2).

Dünyada birçok alandaki gelişime ayak uydurmak için revize edilen eğitim programları, ülkemizde de 2005-2006 eğitim öğretim yılında, birçok değişiklik ve düzenlemelerle karşı karşıya kalmıştır. Bu değişimle birlikte yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı eğitim sistemimize dahil olmuştur (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005). Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler öğretim programı öğrencinin merkeze alınarak bütüncül bir anlayışla bilgiyi elde etme ve kullanmayı bilen aktif kişiler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Yazıcı ve Koca, 2014). Sosyal Bilgiler dersinin öğretim alanı oldukça geniş konu alanına sahip olduğundan bünyesinde birçok disiplini barındırmaktadır. Bunun bir sonucu olarak sosyal bilgiler dersi çerçevesinde çok fazla kavram bulunmaktadır (Kılıçaslan, 2021).

Sosyal bilgiler dersinin temel taşları arasında sıkça rastlanan kavramlar ile öğrenciler, duyguları, düşünceleri ve olguları ifade etmektedirler (Şimşek, 2020, s. 40). İlkokul ve ortaokula devam eden öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin içerdiği konuları kavrayabilmeleri ve karşılaşılabilecekleri toplumsal sorunlara çözüm yolları bulabilmeleri için, temel kavramları tam anlamıyla algılamaları gerekmektedir. Kavramlar bu yaş grubu öğrencilerin akıllarında bilişsel yapıların temelini atarak, öğrenilecek yeni bilgilerin anlamlı olmasını sağlar (Erden, 1997). Bu doğrultuda özellikle öğrencilerin sosyal bilgiler dersini aldıkları ilkokuldan 7. sınıfa kadar olan zaman diliminde, daha çok duyu organlarını kullanarak öğrenmesi, sözel bir ders olan sosyal bilgiler dersindeki soyut kavramların öğretiminde dikkate alınmalı ve kavramların somutlaştırılarak öğretimi sağlanmalıdır (Tay, 2018, s. 9). Çünkü soyut özelliklere sahip bir kavramın öğrenilmesi somut bir kavrama göre oldukça zorluk taşıyabilmektedir (Kılıçaslan, 2021).

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde öğrencilere öğretmeyi amaçladıkları soyut kavramlardan biri de liderlik kavramıdır. İngilizce kökene sahip olan liderlik kavramı (Eraslan, 2004), dilimizde "liderin görevi, önderlik" (Türk Dil Kurumu [TDK], 2019) anlamlarına gelmektedir. Ayrıca farklı tanımlamalara sahip olan liderlik kavramını; Nalbant ve Özdil (1997), belirlenmiş amaçlara doğru bireyleri yönlendirmeye ikna becerisi ve takımın amaçları ışığında bireyleri isteklendirme yeteneği, şeklinde ifade ederken, Robbins (1994), amaçlara varabilmek amacıyla kişileri etki altına alabilme becerisi olarak tanımlarken, Can ve Çelikten (2000), hedeflerin gerçekleştirilmesi için kişileri tesir altına alma süreci olarak belirtmektedir. Eren (2004)' de liderliği bir gruptaki bireyleri belirlenmiş amaçlar çerçevesinde toplayarak, onlara ulaşmak için faaliyete geçirme becerisi ve bilgileri olarak tanımlamıştır. Bu tanımlar doğrultusunda ilkokullarda sosyal bilgiler dersinde öğretilmesi öngörülen liderlik kavramının önemi oldukça fazladır. Özellikle öğrencilerin liderlik kavramını doğru bir şekilde tanıyarak, gelecekte etkin birer lider olabilmeleri için problem çözme, grupla işbirliği yapma ve sorumluluk alma gibi yeteneklerinin farklı eğitim programları ile kazandırılması önemlidir (Tüysüz, 2007). Bu sebeple, eğitim öğretim faaliyetlerinin formal bir şekilde gerçekleştirildiği okullarda öğretmenler sınıflarının birer lideridirler (Yıldız Arıganoğlu, 2021).

Sınıfında liderlik görevi üstlenen öğretmenler hem sınıf içinde hem de sınıf dışı ortamlarda çevrelerindeki bireylere yol göstericilik görevi üstlenirler (Katzenmeyer ve Moller, 2001). Okullarda sınıf lideri olan öğretmenler, diğer öğretmenlerle, öğrencilerin velileriyle ve okul yönetimiyle doğru iletişim kurabilen, eğitim ve öğretim sürecindeki faaliyetleri tamamlayan, zamanını doğru kullanan, yeniliklere ve farklılıklara açık ayrıca sınıfında demokratik bir anlayışı davranışlarına yansıtan, kendi bireysel gelişimi için faaliyetlerde bulunan öğretmenler olarak ifade edilebilmektedir (Gülbahar, 2018). Lider konumunda olan öğretmenler, sahip oldukları bireysel yeteneklerle sorunlara farklı bakış açıları sayesinde çözümler bularak, kolayca okulların amaçlarına ulaşmalarına destek olabilmektedirler (Can, 2014). Bu bağlamda yapılan tanımlar doğrultusunda; lider öğretmenlerin yaratıcılık becerisine sahip, doğru ve etkili iletişim kuran, insanları etkileyebilen, motive etme becerilerine sahip, sorunlar karşısında hızlı ve pratik çözümler sunabilen, öğrencilerini daima destekleyebilen, içinde bulunduğu şartların değişikliğine çabuk uyum sağlayan ve içinde bulunduğu çevrenin geliştirilmesinde etkin bir şekilde çaba harcayan öğretmenler olduğu ifade edilebilir.

Alanyazında farklı yönleri ele alınarak açıklanan liderlik kavramını Cooper (2003: 17), grubu oluşturan kişilerin belirlenmiş bir amaç doğrultusunda, gayretlerini planlama, güdüleme ve kontrolü sağlama olarak ifade etmektedir. Literatürde liderlik kavramıyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında birçok çalışmanın mevcut olduğu

görülmektedir. Genellikle yapılan araştırmaların büyük bir kısmının öğretmen liderliğini temele alan araştırmalar (Bayuk, 2013; Beycioğlu, 2009; Beycioğlu ve Aslan, 2012; Can, 2007; Can, 2009; Gül, 2010; Gülbahar, 2017; Gündüzalp ve Şener, 2018; Frost ve Harris, 2003; Katyal ve Evers, 2004; Kılınç ve Receptoğlu, 2013; Nolan ve Palazzolo, 2011; Yıldız Arıganoğlu, 2021; Yılmaz, Oğuz ve Altinkurt, 2017) olduğu görülmektedir. Ayrıca okul yöneticilerinin liderlik özelliklerini inceleyen araştırmaların (Deniz, 2003; Namlu, 2001; Taş, 2000) yanısıra, öğrencilerin liderlik kavramını algılamaları ile ilgili araştırmalarda (Bal ve Gök, 2011; Tüysüz, 2007) alanyazında mevcuttur.

Özellikle ilkokulda sosyal bilgiler dersi ile öğrencilere öğretilmesi amaçlanan liderlik kavramının doğru ve açık bir şekilde öğretilmesi oldukça önemlidir. Bundan dolayı öncelikle öğretmenlerin liderlik kavramını tanıyarak, kişisel özelliklerinde liderlikle ilgili sahip oldukları becerilerinin farkında olmaları ve eksik olan liderlik özellikleri için kişisel gelişimlerini arttırmaları önemlidir (Yıldız Arıganoğlu, 2021). Bu bağlamda liderlik kavramı öğretiminin temellerinin atıldığı ilkokul sosyal bilgiler dersinde, liderliğin özelliklerini iyi anlayan ve farkındalık sahibi olan sınıf öğretmenleri, liderlik kavramını öğrencilerine verimli etkinliklerle aktarabilirler. Son yıllarda uygulanmakta olan yapılandırmacı yaklaşım ile öğrencilerin öğrenme sürecinde bilgileri yapılandırarak kavradıkları ve oluşturdukları, ayrıca öğrenme sürecinde aktif oldukları öğrenme ortamları önem kazandığından (Özmen, 2016), söz konusu öğrenmelerin etkin bir şekilde olabilmesi için, öğrenme faaliyetlerine etkinliklerin dahil edilmesi önem arz etmektedir (Öztürk & Öztürk, 2016).

Bu doğrultuda yapılan araştırmanın amacı, ilkokul sınıf öğretmenlerinin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramına ilişkin algılarının ve oluşturdukları etkinliklerin incelenmesini belirlemektir. Yapılan araştırmada bu genel amaç doğrultusunda sınıf öğretmenlerine yöneltilen aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır: İlkokul sınıf öğretmenlerinin;

1. Liderlik kavramına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersindeki liderlik konusunun önemine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersindeki liderlik konusunda etkinlik kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Liderlik kavramına ilişkin etkinlik oluşturma ile ilgili bakış açıları ve kullandıkları yöntemlere göre bakış açıları nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Yapılan araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmasında araştırmacının kontrol edemediği güncel olaylarla ilgili nasıl ve neden sorularına cevap aranır (Yin, 2009). Gay, Mills ve Airasian (2009), göre durum çalışması olaylar arasındaki belirsizlikleri ortaya çıkarmak için kullanılır. Bu araştırma ile sınıf öğretmenlerinin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramına ilişkin algıları ve oluşturdukları etkinliklerde kullandıkları yöntem ve teknikler, materyaller ve konu içeriklerinin derinlemesine incelenmesi çalışmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Beyoğlu ilçesinde bulunan daha önce dördüncü sınıfta görev yapmış, araştırmaya katılım konusunda gönüllü 12 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem büyüklüğü belirlenirken, veri doygunluğu ilkesi benimsenmiştir. Veri doygunluğu nitel çalışmalarda yeni katılımcılardan ulaşılan verilerin eski bilgilerden farklılık göstermeyerek, aynı bilgilerin yinelenmesidir (Creswell, 2017, s.82). Veriler toplanırken araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin daha önce dördüncü sınıf okutmuş olması ölçüt olarak alınmıştır. Araştırma yapılırken amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi, zengin bilgiler bulundurduğu öngörülen durumların derinlemesine araştırılmasına imkan verir. Ayrıca amaçlı örnekleme birçok olgu ve olay anlatılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Tablo 1. Katılımcılar

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kadın	7	58,33
Erkek	5	41,67
Toplam	12	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin 7'sini kadın, 5'ini erkek öğretmenin oluşturduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı iki bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümünde araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla sorulan sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise sınıf öğretmenlerinin görüşlerini almak için; “Size göre liderlik kavramı ne demektir?”, “Sizce sosyal bilgiler dersindeki liderlik konusu neden önemlidir?”, “Dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramının öğretilmesinde etkinlik kullanımı size ne ifade ediyor?” ve “Siz sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramı ile ilgili nasıl bir etkinlik oluşturursunuz?”, sorularını içeren yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulurken araştırmanın konusu, amacı ve alt problemleri dikkate alınarak, literatür taraması yapılmış ve uzman görüşleri alınmıştır. Oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruların anlaşılabilirliği ve açıklığını saptamak için üç sınıf öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmelerin sonuçları alan uzmanının görüşüne sunulmuş, alan uzmanının görüşleri doğrultusunda, alt problemlerle uyumlayan etkinlik ile ilgili sorular görüşme formundan çıkarılmış, liderlik ile ilgili anlaşılması güç olan soruda da gerekli düzeltmeler yapılarak görüşme formu tekrar oluşturulmuştur.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülebilmesi için çalışmaya başlamadan önce İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığından 03/01/2023 tarih ve 2023/24 sayılı Etik Kurul Onayı ile izinler yazılı bir şekilde alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Yapılan araştırmanın veri toplama süreci iki hafta sürmüştür. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler eğitim öğretim faaliyetlerini engellemeyecek şekilde, kendilerinin belirlediği saat ve günler içinde, öğretmenler odasında gerçekleştirilerek, görüşmeler 15 ile 20 dakika arası sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmanın elde edilen verilerinin analizinde nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ve betimsel analiz kullanılmıştır. İçerik analizinin amacı, kendi içlerinde benzeşen verileri birtakım kavramlar ve temalar altında bir araya getirerek, okuyucuya anlamada kolaylık sağlamak için organize ederek yorumlamaktır. Betimsel analizde ise ulaşılan veriler daha önceden belirlenmiş temalara göre analiz edilirken, doğrudan alıntılara sık sık yer verilebilmektedir. Betimsel analizde amaç ulaşılan verilerin, özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Yapılan araştırma sonucunda elde edilen veriler ilk olarak kodlanmış, ardından birbirleriyle ilişkili olan kodlar temalaştırılarak, kodlarla ilgili ayrımlar temalar çerçevesinde yapılmıştır. Yapılan kodlama ile elde edilen veriler kavramlar sayesinde daha görünür kılınmaktadır. Ayrıca kodlama ile bilgilerin belli bir çerçevede anlam bütünlüğü sağlanması ve kavramlar olarak ortaya çıkması kolaylaşmaktadır (Keller, 1995). Elde edilen bilgiler doğrultusunda ulaşılan kod ve temalar iki alan uzmanına gösterilmiş ve uzmanların görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Araştırmaya katılan her bir öğretmene, Ö1, Ö2, Ö3,.....Ö11, Ö12 şeklinde birer kod verilmiştir. Katılımcı öğretmenlerle görüşmelerden elde edilen veriler doğrudan alıntılarının yapıldığı bulgular kısmında, bu kodlar kullanılarak katılımcı öğretmenlerin gizli tutulması sağlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bu araştırmanın iç geçerliliğini sağlamak için, katılımcı sınıf öğretmenlerinin görüşmede ifade ettiği görüşleri, yazılı forma dönüştürülerek, tekrar kendilerine gösterilmiş ve katılımcı teyidi alınmıştır. Ayrıca araştırmanın dış geçerliği için araştırmanın her safhasında yapılanlar detaylı olarak ifade edilmiştir. Araştırma güvenirliliği sağlamak için öğretmenlerin görüşleri doğrudan alıntılarla verilerek, herhangi bir yorum eklenmemiştir. Ayrıca gerçekleştirilen araştırmanın güvenirliliği için Miles ve Huberman'ın (1994) güvenirlilik formülü kullanılarak iki araştırmacının analizleri karşılaştırılmıştır. Bu duruma göre 1. araştırma sorusu için güvenirlilik katsayısı 0.92, 2. araştırma sorusu için 0.89, 3. araştırma sorusu için 0.91 ve 4. araştırma sorusu için 0.91 olarak bulunmuştur. Tüm araştırma için ise ortalama 0.90 olduğundan araştırmanın analizlerinin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilerin analizleri sonucu ulaşılan bulgulara, araştırmanın alt problemlerini kapsayacak şekilde altı başlıkta yer verilmiştir.

Sınıf Öğretmenlerinin Liderlik Kavramına İlişkin Görüşleri

Araştırmanın birinci alt amacına uygun olarak, sınıf öğretmenlerine “Size göre liderlik kavramı ne demektir?” şeklinde sorulan soruya katılımcı öğretmenlerin verdiği cevaplardan oluşturulan kodlar Tablo 2’de sunulmuştur.

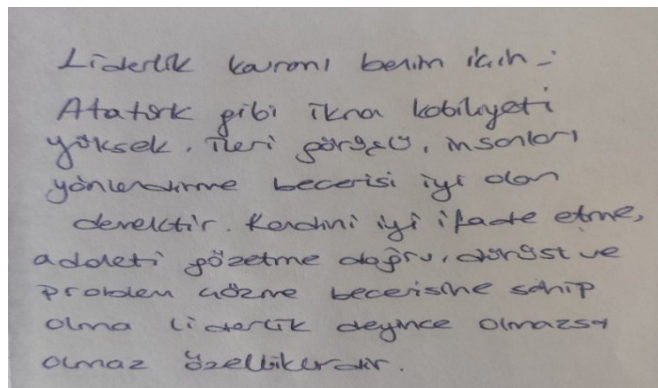
Tablo 2. Liderlik

Liderlik kavramı	Katılımcılar	Frekans (f)
İnsanları yönlendirme becerisi	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10	10
Kendini iyi ifade etme	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö9,Ö12	9
Problem çözme becerisi olan	Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6	5
Dürüst ve doğru	Ö2,Ö3,Ö5,Ö11,Ö12	5
Değişime açık	Ö4,Ö6, Ö7,Ö12	4
Adaletli	Ö3,Ö4,Ö9,Ö10	4
Etkili iletişim becerisi	Ö7,Ö8,Ö12	3
Sorumluluk alma	Ö5,Ö10,Ö11	3
Rol model olma	Ö4,Ö6,Ö12	3
İkna kabiliyeti yüksek	Ö3,Ö6,Ö10	3
Yönetici	Ö2,Ö6	2
Grupla işbirliği yapabilme	Ö8,Ö11	2
İleri görüşlülük	Ö3,Ö8	2
Harekete geçirme	Ö1,Ö5	2
Özgüvenli olma	Ö1,Ö10	2
Önder	Ö1,Ö10	2
Karizmatik ve Zeki	Ö9	1
Güvenilir	Ö1	1

*Ö: Öğretmen

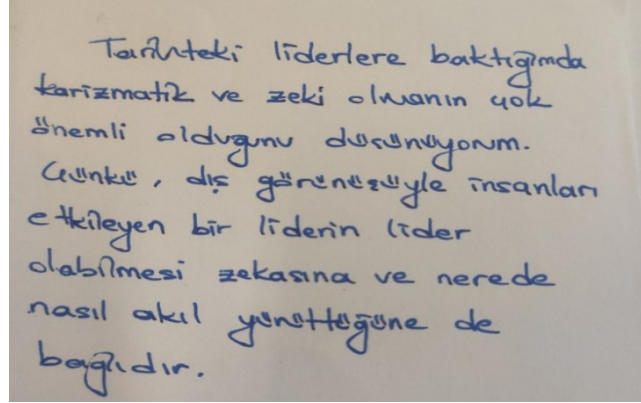
Tablo 2 incelendiğinde; dördüncü sınıf öğretmenlerinin liderlik teması ile ilgili görüşleri 18 farklı kodla belirtilmiştir. Verilere göre sınıf öğretmenleri liderlik kavramı ile ilgili en çok “insanları yönlendirme becerisi (f=10)” ve “kendini iyi ifade etme (f=9)”, en az ise “karizmatik ve zeki (f=1)” ve “güvenilir (f=1)” olduğu şeklinde görüş belirtmişlerdir. Ayrıca sınıf öğretmenleri liderliğin, “harekete geçirme (f=2)”, “özgüvenli olma (f=2)”, “önder (f=2)”, “yönetici (f=2)”, “grupla işbirliği yapabilme (f=2)” ve “ileri görüşlülük (f=2)” olduğu noktasında eşit sayıda görüş bildirmişlerdir. Tablo 2’ye bakıldığında katılımcı sınıf öğretmenlerinin liderlik ile ilgili “rol model olma (f=3)”, “etkili iletişim becerisi (f=3)”, “sorumluluk alma (f=3)” ve “ikna kabiliyeti yüksek (f=3)” olduğu şeklindeki görüşleri de bulunmaktadır. Tablo 2 incelendiğinde; Ö3 ve Ö6 kodlu öğretmenin 7 görüş belirterek en fazla görüşe sahip olduğu, Ö1, Ö4, Ö5, Ö10 kodlu öğretmenlerin 6 görüş belirttiği, Ö2 ve Ö12 kodlu sınıf öğretmenlerinin 5 farklı görüş ifade ettiği, Ö7, Ö8 ve Ö9 kodlu sınıf öğretmenlerinin 4 farklı görüşü olduğu ve en az görüşe sahip olan Ö11 kodlu sınıf öğretmenin 3 farklı görüşü olduğu görülmektedir.

Ayrıca liderlik kavramı öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından sıklıkla “insanları yönlendirme becerisi” ve “kendini iyi ifade etme” olarak belirtilmiştir. Bu bulgulardan hareketle liderlik kavramı için, Ö2, “...kendini iyi bir şekilde ifade ederek, insanları istediği doğrultuda yönlendiren bireylerin meziyetidir...” derken, Ö7 kodlu sınıf öğretmeni de “Lider olabilmek için kitlelerin yönlendirilmesini sağlamak ve en iyi şekilde doğru ya da yanlış olsun da kendini ifade edebilmek çok önemlidir. Çünkü kendini ifade edemeyen kişinin, liderlik kavramının en önemli kriterine sahip olmasından bahsedilemez.” diyerek görüşlerini ifade etmiştir. Bununla birlikte Ö6 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

Resim 1. Ö6 Kodlu öğretmenin görüşü

Öğretmenlerin ifade etmiş oldukları düşüncelerden seçilen bu örnekler belirtmektedir ki, sınıf öğretmenlerinin liderlik algılarının başında insanları yönlendirme becerisi ve kendini iyi ifade etme becerisi gelmektedir. Bununla birlikte katılımcılardan liderlik kavramını “grupla iş yapabilme” olarak açıklayan Ö11 bu konuyla ilgili görüşlerini, “*Lider kavramı söz konusu olduğunda bilmek gerekir ki bir topluluk ya da bir grup mutlaka vardır. Lider ne kadar doğru ve dürüst olarak sorumluluk alsa da, eğer grubuyla birlikte iş yapma becerisine sahip değilse bir lider sayılmaz. Liderin grubuyla sürekli paslaşarak işleri yapması gerekir.*” şeklinde belirtmiştir. Sınıf öğretmenlerinden birkaçı, liderin grubuyla paylaşımlarda bulunarak beraber hareket etmesinin önemli olduğunu düşündüklerini belirtmiştir. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin liderlik kavramıyla ilgili en az vurguladıkları özellikler olan, “karizmatik ve zeki” ile “güvenilir olma” ifadeleriyle ilgili Ö9 kodlu sınıf öğretmeni görüşlerini şu şekilde açıklamıştır;

Resim 2. Ö9 Kodlu öğretmenin görüşü

Sınıf öğretmenlerinin cevaplarından da anlaşıldığı üzere liderlik kavramında fikir birliği sağlanamamakla birlikte, bazı katılımcı öğretmenlerin, lider olabilmenin ön koşulunu zeki ve karizmatik olmaya bağladıkları görülmektedir. Bu konuyla ilgili Ö1, “*Bir liderin kişileri istediği doğrultuya yönltebilmesi için güvenilir olması şarttır. Aksi takdirde insanlar güvenmedikleri liderin peşinden gitmezler. Lidere güvenmek ya da liderin güven verici potansiyele sahip olması oldukça önemlidir*” diyerek görüşünü ifade etmiştir. Katılımcı sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda görülmektedir ki, sınıf öğretmenleri liderliğin farklı özelliklerine vurgu yapan birçok görüş ortaya koymuşlardır.

Sınıf Öğretmenlerinin Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Liderlik Konusunun Önemine İlişkin Görüşleri

Araştırmamızın diğer bir alt amacı doğrultusunda, sınıf öğretmenlerine “Sizce sosyal bilgiler dersindeki liderlik konusu neden önemlidir?” şeklinde sorulan soruya katılımcı öğretmenlerin verdiği cevaplardan oluşturulan kodlar Tablo 3’te sunulmuştur.

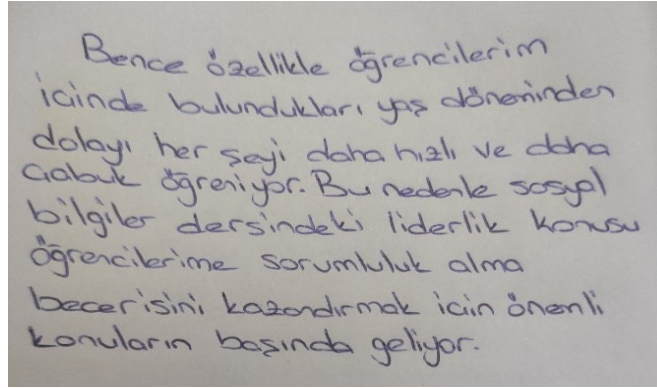
Tablo 3. Sosyal bilgiler dersindeki liderlik konusunun önemi

Liderlik konusunun önemi	Katılımcılar	Frekans (f)
Sorumluluk alma	Ö4,Ö9,Ö11,Ö12	4
Kendi liderlik özelliklerini tanıma	Ö1,Ö3,Ö4	3
Doğru iletişim kurma	Ö7,Ö9,Ö11	3
Liderleri tanımak	Ö1,Ö3	2
Kendine güven	Ö5,Ö6	2
Hakları öğrenme	Ö2,Ö7	2
Toplumu yönetme	Ö5,Ö10	2
Yaratıcı fikirlere sahip olma	Ö6,Ö12	2
Tarih bilinci oluşturma	Ö3	1
Adil olma	Ö8	1
Problem çözme	Ö12	1

Tablo 3 incelendiğinde; dördüncü sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki liderlik konusunun önemiyle ilgili görüşlerinden elde edilen bilgiler 11 farklı kodla belirtilmiştir. Verilere göre sınıf öğretmenleri sosyal bilgilerde liderlik konusunun önemini vurgulayabilmek için en çok “sorumluluk alma (f=4)”, ardından “doğru iletişim kurma (f=3)” ile “kendi liderlik özelliklerini tanıma (f=3)” şeklinde görüş ifade etmişlerdir. Öğretmenler “liderleri tanımak (f=2)”, “toplumu yönetme (f=2)”, “hakları öğrenme (f=2)”, “yaratıcı fikirlere sahip olma (f=2)”

ve “kendine güven (f=2)” görüşlerinde eşit sayıda görüş bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersindeki liderlik konusunun önemi ile ilgili en az sayıda ifade ettiği görüşler, “tarih bilinci oluşturma (f=1)”, “adil olma (f=1)” ve “problem çözme (f=1)” şeklinde olduğu görülmektedir.

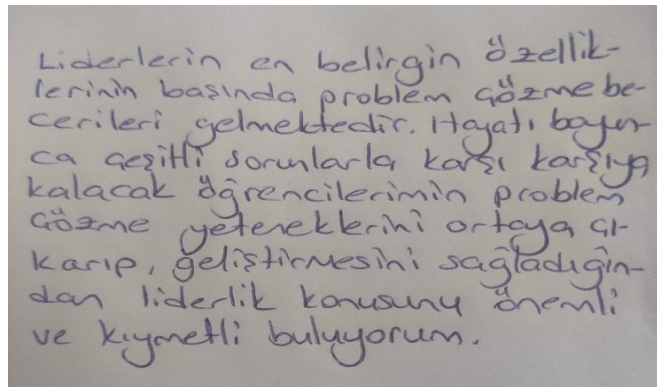
Tablo 3’ e göre sosyal bilgiler dersindeki liderlik konusunun önemi ile ilgili en çok vurgulanan görüş “sorumluluk alma” düşüncesi olarak görülmektedir. Katılımcılardan Ö11, “Sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramı öğrencilerimin okul yaşantısında ve sosyal hayatında sorumluluk alma becerilerini geliştirdiğinden önemlidir.” söylemiyle görüşünü belirtirken, Ö12 kodlu sınıf öğretmeni bu konuda görüşünü, “Bence öğrenci derste öğrendiği liderlik kavramı sayesinde başta sınıf olmak üzere okulda sorumluluk almaya başlıyor...” şeklinde ifade ederken, Ö4’te görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir;

Resim 3. Ö4 Kodlu öğretmenin görüşü

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde öğretilen liderlik konusunun öğrencinin hayatında sorumluluk alma becerisini oluşturup, geliştireceğini düşünmektedirler. Ayrıca sınıf öğretmenlerinden görüşünü “liderleri tanımak” ve “kendi liderlik özelliklerini tanımak” ile ilgili ifade eden Ö3, “...Sosyal Bilgiler dersinde liderlik konusu sayesinde öğrencilerimin devletimizin tarih boyunca öne çıkan liderlerini tanımasını sağladığını düşünüyorum. Buna ek olarak öğrenciler konudan hareketle kendi liderlik özelliklerini tanımış oluyorlar.” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Sınıf öğretmenlerinin yanıtlarından alınan örneklerde ifade edildiği gibi sosyal bilgiler dersindeki liderlik konusunun öğretimi için, öğrencilerin liderleri tanıyarak bu noktadan hareketle kendi liderlik özelliklerini keşfetmelerine yardım ettiğini belirten sınıf öğretmenleri, liderlik öğretiminin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte farklı görüşlere sahip olan sınıf öğretmenlerinden Ö5 “Lider kendine güveni olandır. İşte sosyal bilgilerin bu konusunun öğretimi de öğrenciye kendine güvenmeyi öğretir.” derken, Ö10 bu konuda, “Liderlik bir grubun yönetimi olduğu için, hayatlarının ilerleyen dönemlerinde birilerini yönetmek zorunda kalacak öğrencilerin bunu küçük yaşta öğrenmesi adına liderlik konusunu önemsiyorum.” şeklinde düşüncelerini belirtirken, Ö2, “Liderlik konusuyla öğrencilerim artık haklarını öğrendiler.” olarak fikrini açıklamıştır.

Ayrıca sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde liderlik konusunun öğretimine ilişkin en az vurguladıkları “adil olma”, “problem çözme” ve “tarih bilinci oluşturma” ile ilgili Ö8 kodlu sınıf öğretmeni, “İyi bir liderin en önemli özelliğinin adaletli olmak ve herkese adil davranması gerektiğini öğrettiğim için sosyal bilgilerdeki liderlik konusunu önemli buluyorum.” diyerek görüşünü ifade ederken, başka bir bakış açısına sahip Ö12’ de görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

Resim 4. Ö12 Kodlu öğretmenin görüşü

Sınıf öğretmenleri yer verilen örnek yanıtlarında sosyal bilgiler dersinde liderlik konusunun öğretiminin öğrencilere adil olma, problem çözme ve tarih bilinci oluşturma boyutlarında kişisel gelişimlerini desteklemeye yardımcı olduğunu belirterek, liderlik konusunun öğretiminin yapılması gerektiğini düşünmektedirler.

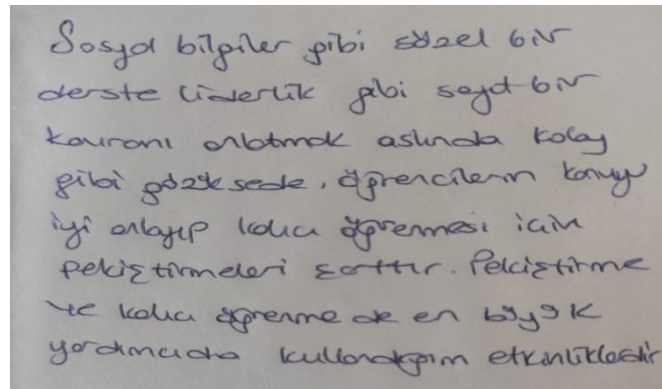
Sınıf Öğretmenlerinin Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Liderlik Konusunda Etkinlik Kullanımına İlişkin Görüşleri

Araştırmamızın diğer bir alt amacına uygun olarak, sınıf öğretmenlerine “Dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramının öğretilmesinde etkinlik kullanımı size ne ifade ediyor?” şeklinde sorulan soruya katılımcı öğretmenlerin verdiği cevaplardan oluşturulan kodlar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramının öğretiminde etkinlik kullanımının önemi

Liderlik kavramında etkinlik kullanımı	Katılımcılar	Frekans (f)
Kalıcı öğrenme	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12	10
Aktif Katılım	Ö1, Ö3, Ö8, Ö11, Ö12	5
Somutlaştırma	Ö2, Ö10, Ö11, Ö12, Ö7	5
Yardımlaşma	Ö1 Ö8, Ö11	3
Materyal desteği	Ö5, Ö7, Ö8	3
Eğlenerek öğrenme	Ö1, Ö5, Ö4	3
Verimli öğrenme	Ö1, Ö6, Ö11	3
Ders işlenişinde kolaylık	Ö2	1

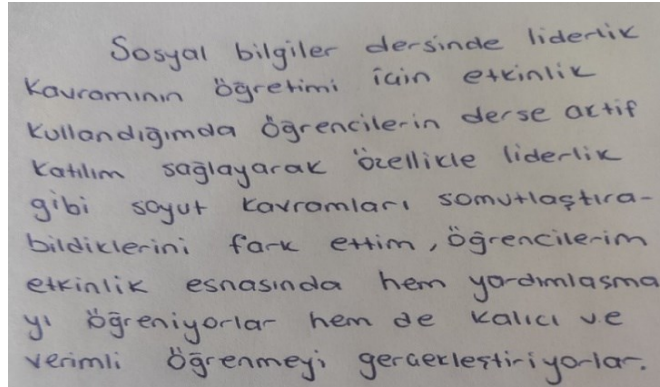
Tablo 4 incelendiğinde; dördüncü sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramının öğretiminde etkinlik kullanımıyla ilgili görüşleri 8 farklı kodla belirtilmiştir. Verilere göre sınıf öğretmenleri etkinlik kullanımıyla sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramının en çok “kalıcı öğrenme, (f=10)”, en az ise “ders işlenişinde kolaylık” sağladığı ile ilgili görüş belirtmişlerdir. Katılımcı öğretmenler etkinlik kullanımının derste “aktif katılımı (f=5)” ve işlenen konunun “somutlaştırma (f=5)” sağladığı noktada eşit sayıda görüş bildirmişlerdir. Tablo 4’e bakıldığında; Ö11 kodlu öğretmenin 5 değişik görüş ifade ettiği, Ö1 ve Ö8 kodlu sınıf öğretmenlerinin 4 farklı görüşü ifade ettiği, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö10 kodlu öğretmenlerin 2 görüş belirttiği, Ö4 ve Ö9 kodlu sınıf öğretmenlerinin sadece 1 görüş ifade ettiği ve Ö5 ile Ö12 kodlu sınıf öğretmenin 3 görüşe sahip olduğu görülmektedir. Tablo 4’e göre liderlik konusunda etkinlik kullanımında, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kalıcı öğrenmeyi sağladığını ifade ettikleri görülmektedir. Bu konuda Ö3, “...Etkinliklerin kullanımı öğrenme sürecinde kalıcı öğrenmeler sağlanmasına yardımcı olur.” derken, Ö7, “Sosyal bilgiler gibi içinde tarihi barındıran bir ders için etkinlik demek kalıcı öğrenme demektir.” şeklinde düşüncelerini aktarmıştır. Ayrıca kalıcı öğrenme ile ilgili Ö11 kodlu sınıf öğretmeni “Derste kullanılan etkinlik sayesinde çocuklarda akılda kalıcılık artıyor, bilgi uzun süreli belleğe yerleşiyor ve kalıcı öğrenme oluşuyor.” diyerek görüşünü ifade etmiştir. Ö6 kodlu sınıf öğretmeni bu konudaki düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır;

Resim 5. Ö6 Kodlu öğretmenin görüşü

Sınıf öğretmenlerinin tamamına yakınının belirttiği görüşlerde, sosyal bilgiler dersindeki liderlik konusunda etkinlik kullanımının öğrencilerin bilgileri kalıcı bir şekilde öğrenmesini sağladığı belirtilmektedir. Sosyal bilgiler dersinde liderlik öğretimi için etkinlik kullanımının önemi ile ilgili çeşitli görüşler bildiren öğretmenlerden Ö4, “Özellikle etkinliklerle öğrenmenin eğlenceli olması nedeniyle sosyal bilgiler dersinde etkinlik kullanımına çok başvururum.” derken, Ö10, “Sosyal bilgiler dersinde özellikle liderlik gibi soyut bir kavramın

öğretiminde etkinlik kullanımı tam anlamıyla somutlaştırarak öğrenmeyi sağlar.” diyerek bu konudaki düşüncelerini belirtmiştir. Bununla birlikte Ö11’in görüşleri şu şekildedir;

Resim 6. Ö11 Kodlu öğretmenin görüşü

Sınıf öğretmenlerinin liderlik konusunun öğretimi için etkinlik kullanımı noktasında sahip oldukları farklı bakış açılarına göre, öğrencilerin derslerde aktif rol alması, soyut olan kavramları somutlaştırabilmesi ve öğrenmenin eğlenceli hale gelmesi açısından etkinlik kullanımının olumlu olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin liderlik konusunun öğretiminde etkinlik kullanımının önemine ilişkin en az vurguladıkları görüş olan “ders işlenişinde kolaylık” ile ilgili Ö2 “*Ders esnasında etkinlik kullanımı dersin işlenişini kolaylaştırıyor dolayısıyla ben de liderlik konusunu öğretirken bolca etkinliklerden faydalaniyorum.*” şeklinde görüş belirtmiştir. Sınıf öğretmenlerinden bazıları etkinlik kullanımının ders işleyişini kolaylaştırdığından dolayı faydalı olduğunu savunmaktadır.

Sınıf Öğretmenlerinin Liderlik Kavramına İlişkin Etkinlik Oluşturma ve Etkinlikte Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Görüşleri

Araştırmanın son alt amacı doğrultusunda, sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Siz sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramı ile ilgili nasıl bir etkinlik oluşturursunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlardan oluşturulan kodlar 3 tema halinde tablolastırılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin oluşturdukları liderlik etkinliğindeki konunun uygulanış içeriği ile ilgili kodlar Tablo 5’ te sunulmuştur.

Tablo 5. Oluşturulan liderlik etkinliğinin uygulanış içeriği

Uygulanış içeriği	Katılımcılar	Frekans (f)
Atatürk konulu	Ö1,Ö3,Ö5,Ö6,Ö9,Ö11,Ö12	7
Savaş konulu	Ö2,Ö6,Ö10,Ö12	4
Aile konulu	Ö8	1
Padişah konulu	Ö4	1
Öğretmen olma konulu	Ö10	1

Tablo 5’ e bakıldığında; katılımcı sınıf öğretmenlerinin yarıdan fazlası oluşturduğu etkinlikte “Atatürk konulu” içerik uygulamıştır. Ö12 bu konuda, “*Drama şeklinde planladığım liderlik etkinliğini oluşturmak için Atatürk’ün hayatı bana ışık tutuyor...*” şeklinde görüş ifade ederken, Ö3, “*Ben liderlikle alakalı drama yaptırmayı planladım. Bunun içinde bir öğrencim Atatürk olarak orduyu yönetti, arkadaşlarına neler yapmaları gerektiği ile ilgili taktikler vererek, planlar kurdu. Etkinliğimde drama sona erdikten sonra değerlendirme için soru cevap etkinliğini yaptım. Öğrencilerimin hemen öğrenebilmesi için, Atatürk liderlik konusunun öğretiminde ilk anlatılması gereken liderdir.*” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu oluşturdukları liderlik etkinliğindeki konunun uygulanış içeriğini Atatürk konulu seçerek, öğretimi bu şekilde gerçekleştirmenin uygun olduğunu belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler dersinde liderlik kavramı ile ilgili oluşturulan etkinliklerde en az vurgulanan temalar arasında, “aile konulu” ve “öğretmen olma konulu” etkinlikler bulunmaktadır. Ö8’ in bu konudaki görüşü, “*Oluşturduğum etkinlikte konu ailemizde baba-anne ve çocukların rolünden hareketle liderlik kavramına geçti. Öğrencilerime evde kendilerinin neler yapabildiğinden yola çıkarak, annelerinin gün içerisinde evde neler yaptıkları ve ardından babalarının neler yaptığını sorarak, evin liderinin kim olduğuna ulaştık. Yaptığımız drama ile liderlik etkinliğini tamamlamış olduk.*” şeklindedir. Ayrıca Ö10 kodlu sınıf öğretmeni “savaş konulu” tasarladığı etkinlikle ilgili görüşlerini şöyle belirtmiştir;

Öğrencilerine liderlik ile ilgili bir savaş konulu canlandırma yapacaklarını ve aralarından birinin de rdleri dağıtmak ve yönetimi sağlamak için öğretmen dağınığı açıklarım. Öğrencimin rdleri dağıtımının ardından izlediğim canlandırma neticesinde hem canlandırdıkları konunun liderlik ile alakası olması hem de öğretmen den öğrencinin sınıf lideri olmasından yola çıkarak konuyu özümsefirim.

Resim 7. Ö10 Kodlu öğretmenin görüşü

Sınıf öğretmenleri oluşturdukları liderlik etkinliğinde, ailede bireylerin ve öğretmenlerin görev ve sorumluluklarından yola çıkarak öğretimi gerçekleştirmenin faydalı olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte sınıf öğretmenlerinin liderlikle ilgili oluşturduğu etkinliklerde az kullanılan “padişah konulu” içerik için Ö4 “Benim etkinliğim için kostümler önemli, çünkü Osmanlı padişahı bir liderden ve sadrazamlarından oluşan bir drama yaptırdığımda öğrencilerim liderlik konusunu hem benimsedi hem de daha iyi anlayabildiler...” şeklinde görüş belirtmiştir. Ö4 kodlu öğretmenin etkinliği şu şekildedir;

Resim 8. Ö4 Kodlu öğretmenin etkinliği

Sınıf öğretmenleri liderlik etkinliği tasarlarken bir içerik konusu olarak padişahlık kavramından hareketle konuyu kavratmanın olumlu bir şekilde sonuçlandığını belirtmişlerdir.

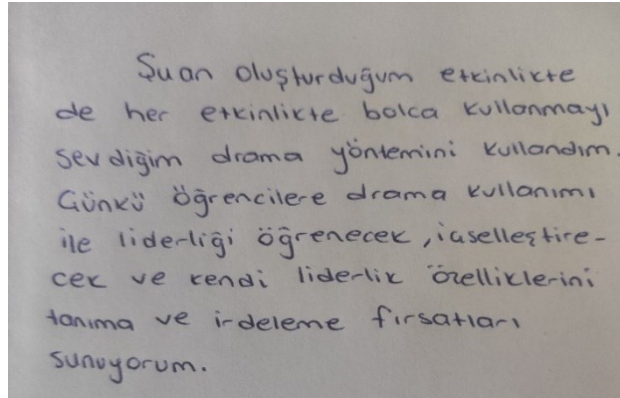
Öğretmenlerin oluşturdukları liderlik etkinliğinde kullandıkları yöntem ve teknikler altındaki temada bulunan kodlar Tablo 6’ da sunulmuştur.

Tablo 6. Oluşturulan liderlik etkinliğinde öğretmenlerin kullandığı yöntem ve teknikler

Kullanılan yöntem ve teknikler	Katılımcılar	Frekans (f)
Drama	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10,Ö11,Ö12	12
Beyin fırtınası	Ö1,Ö2,Ö4,Ö9,Ö12	5
Örnek olay	Ö4,Ö5,Ö9,Ö11	4
Resim yaptırma	Ö5,Ö8,Ö10	3
Soru Cevap	Ö3,Ö7	2

Tablo 6’ya bakıldığında; sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde liderlik kavramı ile ilgili oluşturdukları etkinliklerde kullandıkları yöntem ve teknikler ile ilgili görüşleri 5 adet farklı kod ile belirtilmektedir. Katılımcı öğretmenlerle yapılan görüşmede hiç etkinlik oluşturmayan öğretmen olmadığı gibi, bütün sınıf öğretmenleri liderlik kavramı ile ilgili etkinlik tasarlarken “drama f(12)” kullanımında hemfikir olmuşlardır. Ayrıca tabloya göre sırasıyla öğretmenler, “beyin fırtınası f(5)”, “örnek olay f(4)”, “canlandırma f(3)” ve “soru cevap f(2)” yöntem ve tekniklerini kullanarak sosyal bilgiler dersinde liderlik kavramı ile ilgili etkinlik oluşturmaktadır. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde bulunan liderlik kavramı ile ilgili etkinlik hazırlarken tamamının kullandığı “drama” ile ilgili Ö3 kodlu sınıf öğretmenin görüşü, “Liderlik rolüyle drama yapan öğrencim hem lider olarak sorun çözme”

öğrendi, hem de diğer rol arkadaşlarını motive etmiş oldu. Liderlik için tam olması gereken becerileri kavradılar.” şeklinde ifade ederken, Ö7 görüşünü “... yaptığım liderlik etkinliğinde drama yöntemini kullandım. Çünkü drama gerçek yaşamın tiyatral hali gibi, öğrencilerimin aktif bir şekilde görev alarak, öğrenmesini destekliyor.” olarak belirtmiştir. Ö11 konu ile ilgili görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

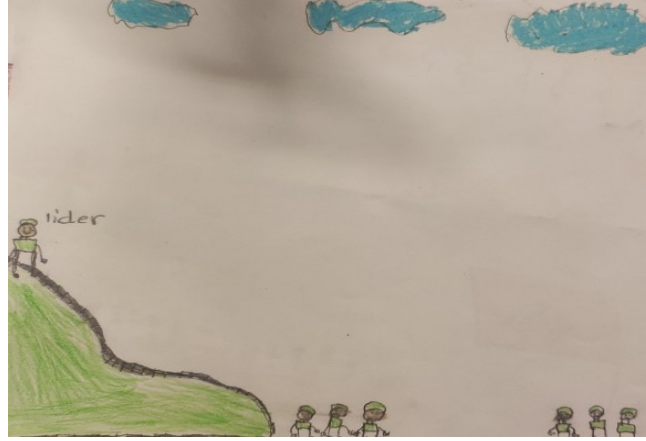
Resim 9. Ö11 Kodlu öğretmenin görüşü

Tablo 6 incelendiğinde, oluşturduğu liderlik etkinliği için farklı yöntem ve teknikleri kullanan öğretmenlerden Ö9 görüşünü, “Liderlik ile ilgili yaptığım örnek olay etkinliği ile öğrencilerim konuyu daha iyi anlayacaklar ve bu yöntemle empati kurabileceklerdir...” şeklinde ifade ederken, Ö12 kodlu sınıf öğretmeni “En sevdiğim teknik olan beyin fırtınası liderlik konusu için harika oldu. Bu teknikle tahtaya akıllarına gelen liderlikle ilgili bütün kelimeleri yazarak liderliği tüm içerdığı kavramlarla öğrenmelerini sağladım.” derken, Ö5 de “...öğrencilerime liderlikle ilgili çizdirdiğim resimler sayesinde daha iyi öğrendiler...” diyerek yaptırdığı resim etkinliği şu şekildedir;

Resim 10. Ö5 Kodlu öğretmenin etkinliği

Etkinlik sırasında liderlik ile ilgili resim çizen öğrenciler resim 2’de kazanılan savaş sonrası lider Atatürk yazarak lideri daha yükseğe çizmiştir. Ö10’da konuyla ilgili “Yaptırdığım dramanın ardından öğrencilerimden liderlik ile ilgili bir resim çizmelerini istedim. Böylelikle hem sevdikleri görsel sanatlar dersi ile sosyal bilgiler dersini ilişkilendirmiş oldum, hem de liderlik konusunu iyice pekiştirmelerini sağladım.” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Ö10 kodlu sınıf öğretmenin yaptırdığı resim etkinliği şu şekildedir;

Resim 11. Ö10 Kodlu öğretmenin etkinliği

Resim 11 'de lideri diğer insanlardan daha yükseğe çizen öğrenci, yazı ile lider olduğunu belirterek, lider figürünü yaptığı resimle farklı bir konumlandırma yolunu seçmiştir. Bu doğrultuda sınıf öğretmenleri arasında liderlik etkinliği oluştururken faydalandıkları drama, örnek olay, beyin fırtınası yöntemlerinin faydalı olduğunu belirtenlerin yanı sıra, öğrencilere resim yaptırmanın da etkinliğin pekiştirilmesinde gerekli olduğunu ifade eden öğretmenler olduğu görülmektedir.

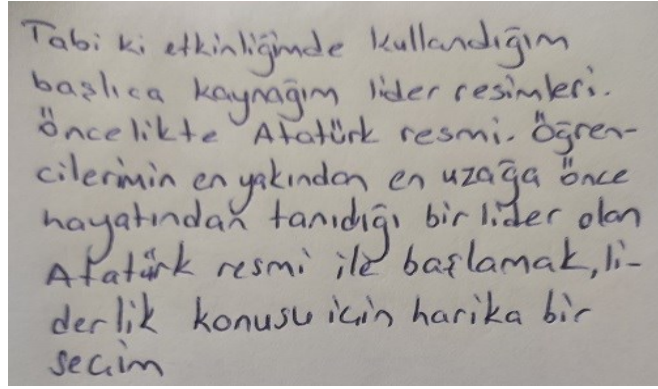
Liderlik etkinliğini planlarken en az sayıda öğretmenin başvurduğu “soru cevap” yöntemi ile ilgili Ö7, “...soru cevap tekniği ile konunun ne kadar anlaşıldığını ben bilme imkanını yakalıyorum, öğrenmelerini sağladığım liderlik konusunda eksikleri saptamak ve giderebilmek için de oldukça etkili bir yöntem olan soru- cevap yöntemini kullandım.” görüşünü belirtirken, Ö3 ise, “Öncelikle yaptırdığım drama etkinliğinin sonucunda öğrencilere liderin kim olduğunu ve nasıl özellikler taşıması gerektiğini, herkesin neden lider olamadığına ilişkin yönelttiğim sorular ve öğrencilerin verdikleri cevaplarla öğrenmeyi gerçekleştirdim.” şeklinde düşüncesini belirtmiştir. Katılımcı sınıf öğretmenlerinden soru cevap yöntemini kullanarak tasarlanan etkinliğin öğrenmeyi olumlu etkilediğini belirten öğretmenler mevcuttur.

Sınıf öğretmenlerinin tasarladıkları liderlik etkinliğinde kullandıkları materyaller altındaki temada bulunan kodlar Tablo 7’ de sunulmuştur.

Tablo 7. Oluşturulan liderlik etkinliğinde kullanılan materyaller

Kullanılan materyal	Katılımcılar	Frekans (f)
Lider resimleri	Ö1,Ö3,Ö4,Ö6,Ö8,Ö9,Ö11,Ö12	8
Kostümler	Ö1,Ö3,Ö4,Ö9,Ö10,Ö12	6
Video, film izletme	Ö1,Ö2,Ö6,Ö8,Ö10	5
Ders kitabı	Ö5,Ö7	2

Tablo 7’ ye bakıldığında; sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde liderlik kavramı ile ilgili oluşturdukları etkinliklerde kullandıkları materyallerle ilgili görüşleri 4 adet farklı kod ile ifade edilmektedir. Katılımcı öğretmenlerle yapılan görüşmede liderlik ile ilgili etkinliklerde en fazla materyal olarak “lider resimleri f(8)” kullandıkları, en az ise “ders kitabı f(2)” kullandıkları görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri şu şekildedir; Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde liderlik kavramı ile ilgili oluşturdukları etkinliklerde lider resimleri ile ilgili etkinlik yapan Ö9, “Oluşturduğum liderlik etkinliği için kendi liderimiz Atatürk resmini göstererek derse başlamak, öğrencilerin en kolay şekilde liderliği anlamasını sağlar. Çünkü öğrenciler dördüncü sınıfa kadar Atatürk ile ilgili büyük bir bilgi birikimine sahip oluyorlar.” şeklinde düşüncesini ifade ederken, Ö12 kodlu sınıf öğretmeni,

Resim 12. Ö12 Kodlu öğretmenin görüşü

şeklinde düşüncesini belirtmiştir. Sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu liderlik kavramı ile ilgili oluşturdukları etkinliklerde Atatürk resmini göstererek liderlik öğretiminin gerçekleştirilmesinin olumlu sonuçlandığını ifade etmişlerdir. Tablo 7’ de sınıf öğretmenlerinin tasarladıkları liderlik etkinliğinde materyal olarak kullanmayı seçtiği “video film izletme f(5)” ve “kostümler f(6)” ile ilgili Ö2, “Sosyal bilgilerdeki liderlik konusu için tasarladığım etkinlikte önce kurtuluş savaşıyla ilgili film izletip, sonra yine kurtuluş savaşındaki kişilerin olduğu bir drama ile yaptırmak çok verimli olacak.” derken, Ö4 bu konuda, “Okulun konferans salonunun içindeki kuliste bulunan padişah kostümleri ile planladığım liderlik etkinliğinde drama ile hem eğlenip, hem de yaparak yaşayarak öğrenme en yüksek seviyeye ulaştı.” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Ö4’ ün yaptırdığı etkinlik şu şekildedir;

Resim 13. Ö4 Kodlu öğretmenin etkinliği

Resim 13’ te yapılan etkinlikte öğrenciler kostümlerle liderlik etkinliğini gerçekleştirmişlerdir. Tablo 7 incelendiğinde en az vurgulanan liderlik etkinliği için ders kitaplarını materyal olarak kullanan Ö7 bu konuda, “...Etkinliğimin anlaşılır olması için ders kitabımızı kullanmak çok etkili olacak...” Ö5 kodlu sınıf öğretmeni görüşünü, “Liderlik gibi soyut bir kavramın anlaşılması için ders kitabı ilk elden materyal olduğu için en fazla kullandığım materyaldir.” ifade etmiştir. Sınıf öğretmenlerinin bazıları sosyal bilgiler dersinde liderlik etkinliği için ders kitabı kullanılmasının gerektiğini düşünmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırma ile ilkökul sınıf öğretmenlerinin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramına ilişkin algıları ve oluşturdukları etkinlikler incelenmiştir. Araştırmanın cevap aradığı ilk sorudan elde edilen bulgularla, sınıf öğretmenlerinin liderlik kavramına ait algıları hakkında, farklı tanımlamalara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan 12 sınıf öğretmeni 18 değişik görüşle liderlik kavramına ilişkin algısını belirtmiştir. Sınıf öğretmenlerinin liderlik kavramıyla ilgili en sık ilişkilendirdikleri görüş, “insanları yönlendirme becerisi” iken “karizmatik ve zeki olma” ile “güvenilir olma” ise en az ifade edilen görüşlerdir. Bununla birlikte, “kendini iyi ifade etme, dürüstlük ve doğruluk, problem çözme becerisine sahiplik, değişime açıklık, adaletli olma, etkili iletişim becerisi, sorumluluk alma, rol model olma, ikna kabiliyetinin yüksek olması, yönetici olma, grupla iş birliği yapabilme, ileri görüşlülük, harekete geçirme, özgüvenli olma ve önder” şeklinde ifade ettikleri sonucu elde edilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin çoğunluğu genellikle liderlik kavramını tanımlarken liderliğin iletişim boyutunu daha çok belirtmişlerdir. Arık (2016) tarafından öğretmen görüşlerine göre yapılan liderlik becerilerinin kazandırılmasına yönelik çalışmanın sonucunda öğretmenlerin

çoğunluğu, liderliği iletişim ve insan yönetimi olarak ifade etmiştir. Bu noktada yapılan araştırmayla benzerlik göstermektedir. Ayrıca Zehir Gülebi ve Bayar (2019) tarafından liderlik ve yöneticilik ile ilgili öğretmen görüşlerinin alındığı araştırmada liderlik kavramını önderlik etme, yönetme, insanları yönlendirme ve kişileri peşinden sürüklenme şeklinde ulaştığı sonuçları yapılan araştırmayla benzeşmektedir. Araştırmanın öğretmenlerin liderlik algıları ile ilgili elde edilen çok sayıda tema içeren sonucu alanyazın çalışmaları incelendiğinde literatürle (Çayak ve Çetin, 2016) örtüşmektedir. Sonuç itibarıyla katılımcı öğretmenler liderlik kavramını ifade ederken liderliğin iletişim becerilerinin yanı sıra liderlik kavramının kapsadığı insanları yönlendirme becerisi, sorumluluk alma, güvenilir olma ve rol model olma gibi birçok alt becerilere de yer vermişlerdir.

Araştırmanın diğer bir cevap aradığı soru olan sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki liderlik konusunun önemine ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgulara göre “sorumluluk alma” en sık vurgulanan tema olarak tespit edilmektedir. Araştırmada katılımcı öğretmenler liderlik konusunun kavratılmasında sorumluluk alma becerisinin bir alt beceri olarak desteklendiğini ileri sürmektedirler. Literatürde yapılan liderlik konulu araştırmalarda sorumluluk alma yeteneği liderliğin nitelikleri arasında bulunmaktadır (George ve Jones, 2002; Leithwood ve Riehl, 2003; Noonan, 2003; Friedman, 2010). Ayrıca araştırmada ulaşılan verilerden öğrencilerin içinde bulundukları yaş dönemi ve bu dönemde kazanılması önemli olan, “doğru iletişim kurma, kendi liderlik özelliklerini tanıma, liderleri tanıma, kendine güven, haklarını öğrenme, toplumu yönetme, yaratıcı fikirlere sahip olma, tarih bilinci oluşturma, adil olma ve problem çözme”, becerilerinin gelişimi için liderlik konusunun önemli olduğu, şeklinde sonuçlar ortaya çıkmıştır. Eraslan (2011), liderlik ile ilgili yaptığı çalışmada, öğrencilerdeki liderlik özelliklerinin açığa çıkması için, kişilik gelişiminin kritik dönemlerini içeren erken yaşlarda, liderlik öğretilerinin önemli olduğunu ifade ederek, liderlik özelliklerinin erken yaşlardan itibaren kazandırılmasına ve geliştirilmesine yardımcı olunması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Araştırmanın bu sonucu yapılan araştırmanın öğrencilerin erken yaşlarda liderlik algısını öğrenmelerini ve kendi sahip oldukları liderlik özelliklerini tanıyarak geliştirmelerine yardımcı olması açısından paralellik göstermektedir.

Araştırmanın sınıf öğretmenlerinin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramının öğretiminde etkinlik kullanımıyla ilgili görüşlerini içeren alt probleminden ulaşılan sonuçlar, “kalıcı öğrenme, aktif katılım, somutlaştırma, yardımlaşma, materyal desteği, eğlenerek öğrenme, verimli öğrenme, ders işlenişinde kolaylık” şeklindedir. Literatür incelendiğinde Camci (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, oluşturulan deney ve kontrol gruplarında, etkinlik kullanımının kalıcı ve aktif öğrenmeyi olumlu etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Mert Cüce, (2012) tarafından öğrencilerle gerçekleştirilen matematik öğretiminde etkinlik kullanımı ile ilgili araştırmanın sonucunda etkinlik kullanımının öğrencilerin aktif katılım sağlamasını desteklediğine ulaşılmıştır. Ayrıca Batdı (2014) tarafından yapılan araştırmanın ulaşılan nitel sonuçlarında, etkinliklerin akademik başarıya olumlu etkisinin yanında kullanılan yöntemin öğrenmelerinin kalıcı olmasını sağladığı da belirtilmektedir. Bu noktada araştırmanın sonucunda katılımcı öğretmenlerin büyük çoğunluğundan ulaşılan etkinlik kullanarak, aktif bir şekilde sürece katılan öğrencilerde kalıcı öğrenmeyi sağladığı sonucu, alan yazında etkinlik temelli öğretim ile ilgili araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Arı, Çavuş ve Sağlık (2010) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelerden etkinlik kullanımının kalıcı öğrenmeyi sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucu yapılan araştırmayla paralellik göstermektedir. Özmentar ve diğerleri (2010) tarafından yapılan araştırmada, sınıf öğretmenlerinin etkinlik kavramı hakkında çeşitli anlamlandırmalarının olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin etkinlik kavramının daha çok aktif katılım, kalıcı öğrenme ve pekiştirmeyi sağlama üzerinde olduğu gözlenmiştir. Araştırmanın bu sonucu yapılan araştırmayla paralellik göstermektedir. Ayrıca araştırmada öğretmenlerin yarısına yakının görüşlerinde, öğrencilerin zihinsel gelişimleri göz önünde bulundurulduğunda, etkinlik kullanımıyla soyut kavramların somutlaştırılması sayesinde öğrenmenin kalıcı ve verimli olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçla ilgili Piaget (2004), çocukların bilişsel olarak 7 ve 12 yaş aralığında somut işlemler döneminde olduğu için soyut kavramları anlamlandırma ve kavramada zorluk çektiğini ifade etmiştir. Bal ve Akış (2010) tarafından yapılan çalışmanın sonucunda da öğretmenler öğrencilerin soyut kavramlarda somut kavramlara göre kavram yanılgılarını yaşadıklarını belirtmiştir. Dolayısıyla yapılan araştırmada öğretmenlerin etkinlik kullandıklarında öğrencilerin soyut kavramların daha kolay öğrendiklerini ifade etmeleri, etkinlik kullanımının önemsenmesi gerektiği algısını beraberinde getirmiştir.

Araştırmanın son alt problemi doğrultusunda sınıf öğretmenlerinin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersindeki liderlik kavramına ilişkin oluşturdukları etkinlikler; öğretmenlerin seçtikleri uygulanış içerikleri, kullandıkları yöntem ve teknik ile kullandıkları materyaller olarak tespit edilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden ulaşılan etkinliklerin uygulanış içerikleri ile ilgili sonuçlar, “Atatürk konulu, savaş konulu, aile konulu, padişah konulu ve öğretmen olma konulu” şeklindedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden liderlik kavramının öğretiminde genelde liderlerden yola çıkarak özelde ise Atatürk konulu etkinlikleri seçtikleri anlaşılmıştır. Bu noktada öğretmenler yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene ilkesi doğrultusunda hareket etmişlerdir. Eraslan (2011) tarafından yapılan hayat bilgisi programındaki liderlik öğretimi ile ilgili çalışmada Atatürk’ün liderlik vasıflarının öğrencilere öğretilmesinin önemli olduğu araştırma sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya katılan bütün sınıf öğretmenlerinin tasarladıkları liderlik etkinliklerinde drama yöntemini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yazılı bir metne dayanmayan drama, katılımcıların kendi yaratıcı buluşlarına, düşüncelerine, hatıralarına ve bilgilerinin doğrultusunda gerçekleştirdikleri davranış ve doğaçlamalardır (San, 1999). Yılmaz (2013) tarafından gerçekleştirilen sosyal bilgiler dersinde drama kullanımına ilişkin yaptığı araştırmanın sonucunda, katılımcı öğretmen adayları drama yönteminin öğrencinin gelişimine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Ayrıca Gürol (2003) tarafından yapılan araştırmada katılımcı öğretmen adaylarının görüşleri eğitim programının dramayı içermesi şeklinde olmuştur. Bu noktada yapılan çalışmadaki katılımcıların drama yöntemi ile ilgili olumlu görüşleri yapılan araştırmayla benzerlik göstermektedir. Yapılan çalışmada sınıf öğretmenlerinin tamamının soyut bir kavramda drama kullanıyor olması, drama yöntemini sınıfta birçok derste de kullanacakları şeklinde yorumlanabilir. Alanyazında Atar (2003) tarafından yapılan araştırmada drama yönteminin kalıcı öğrenmeye olumlu katkısıyla ilgili sonuç araştırmanın sonucuyla paralellik göstermektedir. Aylıkçı Şimşek (2001) tarafından sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerle gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarında drama yönteminin kullanımında öğrenmeyi kalıcı, eğlenceli hale getirdiği belirtilmektedir. Yapılan araştırmada öğretmenlerin kalıcı ve yaparak yaşayarak öğrenmeyi desteklemek için drama yöntemine öğretimde yer verdiği şeklinde söylenebilir. Malbeleş (2011) tarafından yapılan araştırmada sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin kalıcı öğrenmeye olumlu katkısıyla ilgili sonuç araştırmanın sonucuyla paralellik göstermektedir. Altıkulaç ve Akhan (2011) tarafından yapılan araştırmada drama ve altı şapkalı öğrenme tekniğinin kullanımının tarih konularını somutlaştırması ile ilgili sonucu araştırmanın drama kullanımıyla ilgili olumlu sonucu ile benzerlik taşımaktadır. Ayrıca yapılan araştırmada öğretmenlerin etkinliklerinde “beyin fırtınası, örnek olay, resim yaptıma, soru cevap” yöntem ve tekniklerini kullandıklarına da ulaşılmıştır. Alan yazında Çelikkaya ve Kuş (2009) tarafından yapılan araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerin ders esnasında öğretim yöntem ve tekniklerinden soru-cevap, yazdırma beyin fırtınası ve düz anlatım yöntemini kullandığı sonucu araştırmayla benzerlik gösterirken, dramanın çok tercih edilmediği ile ilgili sonucu araştırmayla benzerlik göstermemektedir. Ayrıca Arık (2016) tarafından yapılan liderlik becerisinin öğretimi ile ilgili yapılan araştırmanın sonucunda öğretmenlerin çoğunlukla yöntem olarak anlatım yöntemini tercih ettikleri ifade edilmektedir. Yapılan araştırmanın bulgularıyla araştırmanın sonucu örtüşmemektedir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin hiçbirisi yöntem olarak düz anlatım yöntemini tercih etmeyerek, daha çok öğrenciyi sürece katmaya yönelik yöntem ve tekniklere yönelim gösterdikleri söylenebilir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin oluşturdukları liderlik etkinliklerinde materyal olarak “lider resimleri, kostümler, video film izletme, ders kitapları” kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında Arık (2016) tarafından yapılan hayat bilgisi programındaki liderlik becerisinin kazandırılması ile ilgili çalışmada öğretmenlerin çoğunlukla teknolojinin entegre olduğu materyaller kullandığı sonucu araştırmanın video film izletme sonucuyla benzerlik gösterirken, az sayıda öğretmenin ders, öğretmen ya da kılavuz kitap kullanması araştırmanın sonucuyla örtüşmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalar için şu öneriler sunulabilir:

Araştırmanın birinci ve ikinci alt problemlerinden ulaşılan sonuçlara göre, öğretmenlerin liderlik algıları ve liderlik konusunun öğretiminin öneminden hareketle öğrencilere kazandırılması gereken liderlik ile ilgili beceriler, ilkokulda sınıf öğretmenleri tarafından sadece sosyal bilgiler dersinde değil diğer derslerle de desteklenebilir.

Araştırmanın üçüncü ve dördüncü alt problemlerinden ulaşılan sonuçlara göre, liderlik kavramının öğretiminde etkinlik oluşturulması ve kullanılması noktasında drama, beyin fırtınası, örnek olay, canlandırma ve soru cevap yönteminden farklı olarak proje yöntemi, kaynak kişiden yararlanma ve problem çözme yöntemleri de kullanılabilir. Ayrıca oluşturulan liderlik etkinliklerinde alanında lider olan kişilerle öğrencilerin bir araya gelebilmesi sağlanarak, müzelerde sergilenen liderlerin kitap gibi eserleri ilham olması açısından gösterilebilir.

Kaynakça

- Altıkulaç, A. & Akhan, N. E. (2010). 8. Sınıf inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinde yaratıcı drama yöntemi ve altı şapkalı düşünme tekniğinin kullanılmasının öğrenci başarı ve tutumlarına etkisi . *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 225-247. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59502/855342>
- Arı, K., Çavuş, H. & Sağlık, N.(2010). İlköğretim 6.sınıflarda geometrik kavramların öğretiminde etkinlik temelli öğrenimin öğrenci başarısına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27) , 99-112. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11116/132933>
- Atar, G. (2003). *Eğitici dramının sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde kullanmanın öğrenmenin kalıcılığı üzerindeki etkileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aylıkçı Şimşek, E. (2001). *Sosyal bilgiler öğretiminde drama yönteminin kalıcılığın artırılmasında kullanılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arık, S. (2016). *Hayat bilgisi dersinde liderlik becerisinin kazandırılmasının sınıf öğretmeni görüşlerine göre incelenmesi* (Doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Bal, M. S. & Akış, A. (2010). “Sosyal bilgiler dersi “insanlar ve yönetim” ünitesinde karşılaşılan kavram yanlışları”, *E-Journal Of New World Sciences Academy, Education Sciences*, 1C0256, 5(4), 2061- 2070. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/nwsaedu/issue/19822/212261>
- Bal, M. S. & Gök, S. (2011). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki cumhuriyet, saltanat ve liderlik kavramlarını algılayışları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 1183-1198. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/122646/>
- Batdı, V. (2014). Etkinlik temelli öğrenme yaklaşımının akademik başarıya etkisi (Meta-analitik ve tematik bir çalışma)/The effect of activity-based learning approach on academic achievement (A Meta-analytic and thematic study). *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 39-55. <https://doi.org/10.19160/e-ijer.12976>
- Bayuk, K. (2013). *İlköğretim sınıf öğretmenlerinin liderlik davranışlarının sınıf yönetme becerileri ile ilişkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Beycioğlu, K. (2009). *İlköğretim okullarında öğretmenlerin sergiledikleri liderlik rollerine ilişkin bir değerlendirme* (Yayınlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Beycioğlu, K. & Aslan, B. (2012). “Öğretmen ve yöneticilerin öğretmen liderliğine ilişkin görüşleri: Bir karma yöntem çalışması”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2(2), 191-223. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10324/126584>
- Camci, F. (2012). *Aktif öğrenmeye dayalı etkinlik temelli öğretimin öğrencilerin akademik becerilerine ve öğrenme sürecine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman.
- Can, N. (2007). Öğretmen liderliği becerileri ve bu becerilerin gerçekleştirilme düzeyi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (1), 263-288.
- Can, N. (2009). Öğretmenlerin sınıfta ve okulda liderlik davranışları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 8(2), 385-400. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/223548>
- Can, N. (2014). *Öğretmen liderliği*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Can, N. & Çelikten, M. (2000). Türkiye’de eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi süreci. *Milli Eğitim Dergisi*, 148. Erişim adresi: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/milli_egitim_dergisi/148/11.htm
- Cooper, D. J.(2003). *Leadership for follower commitment*. butterworth-heinemann, An imprint of elsevier science, Linacre House, Jordan Hill, Oxford Wheeler Road, Burlington.
- Creswell, J. W. (2017). *Karma yöntem araştırmalarına giriş* (M. Sözbilir, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Çayak, S. ve Çetin, M. (2016). Öğretmenlerin öğretmen liderliğine yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (9), 200-222. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inesj/issue/40032/476032>
- Çelikkaya, T & Kuş, Z. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXII(2), 741-758. Erişim adresi: <https://www.acarindex.com/pdf/acarindex-2361-3133.pdf>
- Deniz, L. (2003). Öğretmen liderlik stillerini belirlemeye yönelik bir ölçek çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(17), 55-62.
- Eraslan, L. (2004). Liderlik olgusunun tarihsel evrimi, temel kavramlar ve yeni liderlik paradigmasının analizi. *Milli Eğitim Dergisi*, 162 Erişim adresi: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/milli_egitim_dergisi/162/eraslan.htm
- Eraslan, L. (2011). Hayat bilgisi dersi öğretim programında liderlik öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(190), 102-121. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36192/406914>

- Erden, M. (1997). *Sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Alkim Yayın Evi.
- Eren, E. (2004). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi* (8. baskı). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Friedman, W. (2010). Leadership and history. N. Nohria ve R. Khurana (Eds.), *Handbook of leadership theory and practice* içinde (s. 291-304). Boston: Harvard Business Press.
- Frost, D. & Harris, A. (2003). Teacher leadership: towards a research agenda. *Cambridge Journal of Education*, 33(3), 479-498. <https://doi.org/10.1080/0305764032000122078>
- Gay, L. R., Mills, G. E. & Airasian, P. (2009). *Educational research: Competencies for analysis and applications*. London: Pearson.
- George, M.J. ve Jones, G.R. (2002). *Organizational behavior* (3. Basım). New Jersey: Prentice Hall.
- Gül, R. (2010). *Cumhuriyet'ten günümüze öğretmen liderliğine ilişkin öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Gülbahar, B. (2017). Investigation of Perceptions Regarding Teacher Leadership Among Secondary School Teachers in Turkey. *Journal of Education and Training Studies*, 5(2), 111-119. <https://doi.org/10.11114/jets.v5i2.2040>
- Gülbahar, B. (2018). Ortaokul öğretmenlerinin sınıf içi lider öğretmenlik becerilerine ilişkin algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi . *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (1) , 1-28. DOI: 10.29299/kefad.2018.19. <https://doi.org/10.29299/kefad.2018.19.002>
- Gündüzalp, S. & Şener, G. (2018). Öğretmen adaylarına göre lider öğretmen. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), 668-680. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2959>
- Gürol,A. (2003). Okul öncesi öğretmenleri ile okul öncesi öğretmen adaylarının eğitimde dramının uygulanmasına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 158.
- Katyal, K. R. & Evers, C. (2004). Teacher leadership and autonomous student learning: adjusting to the new realities. *International Journal of Educational Research*, 41, 367-382. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2005.08.007>
- Katzenmeyer, M. & Moller, G. (2001). *Awakening the sleeping giant: Helping teachers develop as leaders*, (thousand oaks), CA: Corwin Press.
- Keller, U. (1995). *Qualitative data analysis: Theory, methods and practice for researchers*. London: Sage.
- Kılıçaslan, H. (2021). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde oyunla kavram öğretimine yönelik bir eylem araştırması* (Yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kılınç, A. Ç. ve Recepoğlu E. (2013). Ortaöğretim okul öğretmenlerinin öğretmen liderliğine ilişkin algı ve beklentileri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(2), 175-215.
- Koyuncu, B. (2015). *Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilis.
- Leithwood, K.A. ve Riehl, C. (2003). What we know about successful school leadership. Retrieved from http://olms.cte.jhu.edu/olms2/data/ck/file/What_we_know_about_SchoolLeadership.pdf
- Malbeleş, F. (2011) *Drama yönteminin sosyal bilgiler dersi başarısına ve bilinçli tüketicilik düzeyine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Mert Cüce, A. P. (2012). *Etkinlik temelli matematik öğretimi yapılan sınıf ortamından yansımalar: Aksiyon araştırması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *Sosyal bilgiler dersi ilköğretim 4.-5. sınıf programı*. Ankara: M.E.B.
- Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis : an expanded sourcebook*. (2nd Edition). Calif. : SAGE Publications.
- Nalbant, E. ve Özdil, T. (1997). *"Liderlik nitelikleri ve işgören performansı üzerindeki etkileri", 21. yüzyılda liderlik sempozyumu bildiriler kitabı*. 1(18). İstanbul: Deniz Harp Okulu Basımevi.
- Namlu, N. (2001). *İlköğretim okul yöneticilerinin ekip liderliği özellikleri ve iletişim becerilerine dayalı çatışma eğilimleri* (Yüksek lisans tezi), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Nolan, B. ve Palazzolo, L. (2011). New teacher perceptions of the teacher leader movement. *NASP Bulletin*, 95(4), 302-318.
- Noonan, S. J. (2003). *The elements of leadership: what you should know*. Maryland: Scarecrow Education.
- Özmantar, M.F. , Bozkurt, A. , Demir,S. , Bingölbalı, E. & Açıl, E. (2010). Sınıf öğretmenlerinin etkinlik kavramına ilişkin algıları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 379-398.
- Özmen, H. (2016). Öğrenme kuramları ve fen bilimleri öğretimindeki uygulamaları. S. Çepni (Ed.), *Kuramdan uygulamaya fen ve teknoloji öğretimi* (13. Baskı) içinde (s. 52-117). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, F., & Öztürk, B. (2016). Fen bilgisi öğretmeni adaylarının etkinlik kavramına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 0(68), 101-116. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosekev/issue/71359/1147345>
- Piaget, J. (2004). *Çocukta zihinsel gelişim*. (Çev. Portakal, H.). İstanbul: Cem Yayınevi.

- Robbins, S. P. (1994). *Örgütsel davranışın temelleri*. (Çev. Öztürk, S. A.). Eskişehir: Etam AŞ.
- San, İ. (1999). Türkiye’de yaratıcı drama çalışmalarının dünü ve bugünü. Cumhuriyet ve çocuk, 2. ulusal çocuk kültürleri kongresi. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları. s. 267-273.
- Şimşek, S. (2020). Sosyal bilgiler programının yapısı ve özellikleri. S. Şimşek (Ed.), *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri için sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 29-50). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Taş, A. (2000). *İlköğretim okulu yöneticilerinin öğretim liderliği rollerini gerçekleştirme düzeyleri (Burdur-Isparta illeri örneği)* (Doktora tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tay, B. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü, bugünü ve yarını. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* içinde (s. 1-18). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- TDK (2019). *Türk dil kurumu sözlükleri*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Tüysüz, B. (2007). *Öğrenci liderliği programının 6. sınıf öğrencilerinin liderlik rolleri ve davranışlarına etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yazıcı, H. ve Koca, K. (2014). Sosyal bilgiler öğretim programı. B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (s.19-39). (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız Arıganoğlu, E. (2021). Öğretmenlerin sınıf liderlikleri konusundaki farkındalıklarının incelenmesi. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 66-94. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1753623>
- Yılmaz, S. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde bir yöntem olarak dramanın kullanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 123 - 145. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/169850/>
- Yılmaz, K., Oğuz, A. & Altinkurt Y. (2017). Öğretmenlerin liderlik davranışları ile öğrenen özerkliğini destekleme davranışları arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3), 659-675. Erişim adresi: <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2624-published.pdf>
- Yin, R. K. (2009). *Case study methods: design and methods*. (4. edition). Thousand Oaks: Sage Pbc.
- Zehir Gülebi, N. & Bayar, A. (2019). Sınıf öğretmenlerinin liderlik ve yöneticilik kavramına ilişkin algıları. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 312-333. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/913541>

EXTENDED ABSTRACT

In the changing and self-renewing conditions of our age, social studies course is very important for students who interact with their environment. Social studies especially helps to teach abstract concepts. One of the abstract concepts that teachers aim to teach students in social studies course is leadership. Classroom teachers who understand the characteristics of this concept and have awareness can convey the concept of leadership to their students with productive activities. In this direction, the aim of the research is based on the examination of classroom teachers' perceptions of the concept of leadership in the fourth grade social studies course and the activities they create. The participants of the study were selected by criterion sampling method and consisted of 12 volunteer classroom teachers working in Beyoğlu district of Istanbul in the 2022-2023 academic year.

Method

Qualitative research method was used in the research, and criterion sampling, one of the purposeful sampling methods, was used for the participants. The data collection tool used in the research consists of two parts. In the first part, there are questions asked to determine the personal information of the classroom teachers participating in the research. In the second part, a semi-structured interview form containing 4 questions was prepared and used to get the opinions of the classroom teachers. In order to determine the clarity and clarity of the questions in the semi-structured interview form, three classroom teachers were interviewed and the results of the interviews were presented to the field expert. The internal validity of the research and the opinions expressed by the participants in the interview were converted into a written form and shown to them again and the participant's confirmation was obtained. For the external validity of the research, what was done at each stage of the research was explained in detail. In order to ensure the reliability of the research, the opinions of the teachers were given with direct quotations and no comments were added.

Findings

The findings obtained in the study conducted to examine primary school classroom teachers' perceptions of the concept of leadership in the fourth grade social studies course and the activities they created were gathered under four headings. The first finding of the study, the classroom teachers' views on the concept of leadership, mostly include communication skills, while "the ability to direct people" is expressed. Also, the opinions that classroom teachers emphasize the least about the concept of leadership are "charismatic and intelligent" and "being reliable". In the information obtained from the opinions of the classroom teachers about the importance of the leadership subject in the social studies course, it was determined that "taking responsibility" was the most expressed, and "creating historical awareness", "being fair" and "problem solving" were the least expressed. According to the findings obtained from the opinions of the classroom teachers about the use of activity in the teaching of the concept of leadership in the social studies course; It was seen that the activity provided the most "permanent learning" and the least "ease in teaching". In addition, more than half of the participating teachers applied the "Atatürk themed" content in the event. In addition, all classroom teachers used the "drama" method when designing activities related to the concept of leadership. In the interview with the participating teachers in the research, it was seen that they used "leader pictures" as the material most and they used "textbook" the least in the activities related to leadership.

Discussion

In the first results of the research, it was determined that classroom teachers have different definitions about the concept of leadership. While "the ability to direct people" is the most frequently associated with the concept of leadership by the teachers, "being charismatic and intelligent" and "being reliable" are the least expressed. In addition, "expressing oneself well, honesty and truthfulness, having problem solving skills, openness to change, being fair, effective communication skills, taking responsibility, being a role model, having high persuasion ability, being a manager, being able to cooperate with a group, foresight, activating, being self-confident and leading". The majority of the participants stated the communication dimension of leadership more when defining the concept of leadership. According to the results of the research on the importance of leadership, "taking responsibility" is the most frequently emphasized theme. However, the age period of the students and the important thing to gain in this period are "to communicate correctly, to recognize their own leadership characteristics, to know the leaders, to self-confidence, to learn their rights, to manage the society, to have creative ideas, to create historical awareness, to be fair and to solve problems. It was stated by the participants that the subject of leadership is important for the development of their skills. The results obtained in the research regarding the use of activity in the teaching of the concept of leadership are "permanent learning, active participation, concretization, cooperation, material support, learning with fun, efficient learning, and ease in

teaching". In the research, when the activities created by the teachers regarding the concept of leadership in the social studies lesson are examined; The application content that the teachers chose, the method and technique they used, and the materials they used were determined. The results regarding the implementation content of the activities obtained from the opinions of the classroom teachers are as "Atatürk themed, war themed, family themed, sultan themed and being a teacher". The content of the activity, which was created by more than half of the participating teachers, is about Atatürk. It was observed that all classroom teachers participating in the research used the drama method in the leadership activities they designed. It was observed that the classroom teachers participating in the research used "leader pictures, costumes, watching video films, textbooks" as materials in the leadership activities they created.